

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4
ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด
เขต 3

Building a Relationship with Communities According to the Four
Saṅgahavatthu Dhammas of Sub-district Quality Schools
under Roi Et Primary Educational Service Area Office 3

Received: April 18, 2022
Revised: June 02, 2022
Accepted: June 06, 2022

ก้องไกล เหมันต์¹, สมบัติ รัตนคร² และ สุรศักดิ์ จันทปลา³
Kongkai Heman, Sombat Rattanakorn and Surasak Chanpla
(kongkaik1993@gmail.com)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 2) เพื่อเสนอแนวทางการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 268 คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 3 โดยภาพรวมอยู่ใน

^{1,2,3} หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Master of Education Program Buddhist Educational Administration Program, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

ระดับมากที่สุด และด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน รองลงมา ได้แก่ ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน และด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชน ตามลำดับ

2. แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียน คุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 3 ได้แก่ โรงเรียนควรมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียน ออกเยี่ยมบ้านนักเรียน และประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ควรให้บริการด้าน อาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรมของชุมชนและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อด้วยความ สุภาพเป็นกันเอง โดยไม่เลือกปฏิบัติ บุคลากรในโรงเรียนควรมีส่วนร่วมกับกิจกรรมงานบุญ ประเพณีของชุมชนตามความเหมาะสม โดยไม่กระทบต่อการจัดการเรียนการสอน โรงเรียน ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ และโรงเรียนควรมีการประสานงานสร้าง เครือข่ายกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาโรงเรียนและชุมชนไปพร้อมกัน

คำสำคัญ : โรงเรียนกับชุมชน, หลักสังคหวัตถุ 4, โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the relationship with the communities according to the Four Saṅgahavatthu Dhammas of the sub-district quality schools under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 3; 2) to propose a guideline for building a relationship with communities according to the Four Saṅgahavatthu Dhammas of sub-district quality schools under the Roi Et Elementary Education Service Area Office 3. This study was carried out by means of mixed-method research. The sample group used in this study consisted of 268 people and five key informants. The instruments used were: questionnaires with a reliability value of 0.95 and a structured interview form. The statistics used in the quantitative data analysis were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation. The qualitative data were interpreted by the content analysis.

The research results were as follows:

1. The overall relationship with the communities according to the Four Saṅgahavatthu Dhammas of the sub-district quality schools under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 3 was statistically rated at the highest level. The highest mean value was seen in school public relations, followed by community service, strengthening relationships with communities and other agencies, receiving help and support from the communities, and participating in community activities.

2. The guideline for building a relationship with communities according to the Four Saṅgahavatthu Dhammas of sub-district quality schools under the Roi Et Elementary Education Service Area Office 3 was that the schools should have a parent-student meeting, visit student homes and publicize and disseminate information about the schools through various channels regularly. Building services should be provided to organize community activities and facilitate visitors with politeness and friendliness without discrimination. School personnel should participate in community merit-making activities as appropriate without affecting teaching and learning management. Schools should allow the community to participate in various fields, and schools should coordinate to create a network with other agencies in the community to develop schools and communities along the way jointly.

Keywords : Schools and Communities, Four Saṅgahavatthu Dhammas,
Sub-district Quality Schools

บทนำ

การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียน เป็นแนวทางการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวคือ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น นอกเหนือจากรัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิ์ในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาภารกิจของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543)

การบริหารงานการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนถือเป็นงานที่สำคัญยิ่งงานหนึ่งเนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา การละเลยไม่เห็นความสำคัญของชุมชนเป็นการมองข้ามทรัพยากรที่สำคัญที่จะอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินงานของโรงเรียนไปอย่างน่าเสียดาย และบางที่อาจจะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินงานได้ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นภารกิจสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งของผู้บริหารและข้าราชการครูภายในโรงเรียนประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529)

โรงเรียนและชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การที่จะดำเนินการจัดการศึกษาโดยรัฐ หรือประชาชนเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นย่อมประสบผลสำเร็จได้ยาก ทั้งนี้เพราะการที่มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นก็เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนในชุมชน แต่การศึกษาไม่จำกัดอยู่ในเฉพาะโรงเรียนเท่านั้น โรงเรียนเป็นเพียงสถานที่จัดการศึกษาอย่างมีแบบแผนให้แก่ผู้เรียนเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โรงเรียนจะทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ผู้เรียนได้ครบถ้วนทุกสิ่งนั้นเป็นไปได้ ซึ่งโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่จะต้องที่จะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน เพราะคนในชุมชนจะต้องพึ่งบริการในการให้การศึกษาแก่บุตรหลานของตน โรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ให้การศึกษาและอบรมแก่คนในชุมชนให้มีความรู้ ความเป็นพลเมืองดีสามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนและครอบครัวได้ และยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนให้เจริญอีกด้วย โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าจะต้องได้รับความร่วมมือช่วยเหลือ สนับสนุนจากชุมชน โรงเรียนและชุมชนจึงต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน (บรรเทา กิตติศักดิ์, ม.ป.ป.)

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือการบริหารหรือการดำเนินการติดต่อสื่อสาร การแจ้งข่าวคราวความเคลื่อนไหวทางการศึกษา การขอความช่วยเหลือ

สนับสนุนจากชุมชนกระบวนการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับสังคมภายนอกโรงเรียน การใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชน ทั้งทางด้านการเงินสิ่งของวัสดุอุปกรณ์อันเกี่ยวข้องกับโรงเรียน และชุมชน เพราะทั้งการบริหารและการดำเนินการการติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้งานการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นไปโดยสะดวกและบรรลุเป้าหมายตามที่โรงเรียนได้ตั้งไว้ โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง (เทวินทร์ ก้องเสนาะ, 2552) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญต่อการบริหารโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ต่อกันช่วยเหลือเกื้อกูลกันเกิดความร่วมมือกันซึ่งจะทำให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียน เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กมล กำลังหาญ, 2546)

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญ เพราะชุมชนมีบทบาทในการช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การปรับปรุงดูแลอาคารสถานที่และทรัพยากร การจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน การช่วยเหลือดูแลกวดขัน ความประพฤติของนักเรียนและช่วยเหลือร่วมกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 มีจำนวน 52 โรงเรียน รับผิดชอบในการจัดการศึกษาใน 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีสภาพการปกครองและเศรษฐกิจโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ทำงานโรงงานอุตสาหกรรม ค้าขาย การประมง ทั้งนี้ ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นที่และย้ายมาจากถิ่นฐานอื่น จากสภาพดังกล่าวพบว่า ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ อาศัยอยู่นอกพื้นที่ จึงต้องใช้เวลาในการเดินทาง การอุทิศเวลาให้กับราชการจึงน้อยลง และยังพบปัญหาการไม่ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาการขาดเรียนบ่อย ๆ ของนักเรียน ปัญหาการออกกลางคัน ปัญหาสุขภาพอนามัยของนักเรียน ปัญหายาเสพติด สื่อลามกและการพนัน ทั้งนี้อาจเป็นสาเหตุจากสภาพปัญหาของชุมชนเอง หรือผลจากการบริหารงานและปฏิบัติงานของโรงเรียนที่จะส่งผล

กระทบต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง จึงจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนและเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ดังนั้น จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจทำวิจัยเรื่อง การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3
2. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ขอบเขตงานประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 3 ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 52 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 884 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 268 คน

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำนวน 5 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ (Interviews) เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติในเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และเสนอค่าสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณของผู้ตอบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ลำดับที่ 1 ด้านการประชาสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ลำดับที่ 2 ด้านการให้บริการชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ลำดับที่ 3 ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นตามหลักสังคหวัตถุ 4 ลำดับที่ 4 ด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน และลำดับที่ 5 ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามลำดับเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน พบว่า ระดับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีระดับการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 สูงสุดคือ โรงเรียนมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อชี้แจงนโยบาย ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลต่าง ๆ พบปะพูดคุยด้วยความสุภาพอ่อนโยนและเป็นกันเอง รองลงมา คือ โรงเรียนมีการจัดประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของนักเรียนและโรงเรียน โรงเรียนจัดให้มีการออกเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง บุคคลในชุมชน และเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน โรงเรียนมีการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ชุมชน โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยผ่านเสียงตามสาย หรือสื่อต่าง ๆ ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะ น่าสนใจ และโรงเรียนมีการติดต่อสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และศิษย์เก่าอย่างสม่ำเสมอ ตามลำดับ

2. ด้านการให้บริการชุมชน พบว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ด้านการให้บริการชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด 7 ข้อและระดับมาก 1 ข้อ โดยข้อที่มีระดับการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้บริการชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 มากที่สุดคือโรงเรียนให้บริการแก่ชุมชนและผู้มาติดต่อด้วยความเสมอภาคเท่าเทียม โดยไม่แบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ รองลงมาคือ โรงเรียนให้การต้อนรับ ตอบข้อซักถาม ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวกแก่บุคคล หน่วยงานอื่น ๆ ที่มาติดต่อ ด้วยความสุภาพเป็นกัลยาณมิตร และข้อที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันมี 2 ข้อได้แก่ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และโรงเรียนมีการจัดอบรมให้ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ตามที่ชุมชนต้องการ โรงเรียนให้บริการและอำนวยความสะดวกในการใช้อาคารสถานที่ หอประชุม สนามกีฬาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โรงเรียนจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น ส่วนข้อที่มีระดับการ

สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและคนในชุมชนเข้ามามีการศึกษาหาความรู้ในห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ และใช้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน

3. ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด 6 ข้อและระดับมาก 2 ข้อ โดยข้อที่มีระดับการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 มากที่สุดคือ โรงเรียนมีการจัดทำแผนงานหรือกิจกรรมที่จะจัดร่วมกับชุมชน รองลงมาคือ บุคลากรของโรงเรียนได้เข้าร่วมเป็นกรรมการตัดสินกิจกรรมการแข่งขันต่าง ๆ ของชุมชน บุคลากรในโรงเรียนให้ความสำคัญและเสียสละเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน บุคลากรในโรงเรียนไปร่วมงานประเพณีและงานสังคมในชุมชนอยู่เสมอ มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างโรงเรียนกับผู้นำชุมชนในเรื่องกิจการของชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน เช่น แห่เทียนพรรษา เข้าพรรษา ออกพรรษา และลอยกระทง เป็นต้นและอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ ได้แก่ โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน เช่น การให้นักเรียนร่วมพัฒนาทำความสะอาดในบริเวณเขตชุมชนและสำรวจความต้องการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน

4. ด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน พบว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 4 ข้อ และอยู่ในระดับมากจำนวน 4 ข้อ โดยข้อที่มีระดับการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชนสูงสุด คือ ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รองลงมาคือ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก และวันแม่ เป็นต้น โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันจำนวน 2 ข้อ คือ เปิดโอกาสให้ชุมชนได้สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการแก่นักเรียน เช่น บริการสุขภาพอนามัย และการบริการแนะแนว เป็นต้น การได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนด้านวิชาการ เช่น เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นต้น ตามลำดับ

ส่วนข้อที่มีระดับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน ในระดับมาก มี 3 ข้อ ได้แก่ การได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การขนส่ง และแรงงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนในด้านทุนทรัพย์ เช่น ทุนการศึกษา การบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนการศึกษา เป็นต้น และโรงเรียนจัดให้มีการยกย่องแก่ผู้ที่มีความช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ตามลำดับ

5. การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น พบว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยข้อที่มีระดับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นตามหลักสังคหวัตถุ 4 สูงสุด คือ การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนด้วยดีเสมอ รองลงมา คือ บุคลากรในโรงเรียนสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในการติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือกับคนในชุมชน โรงเรียนมีการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ในการส่งเสริมกิจกรรมงานบุญประเพณีของชุมชน หน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ เห็นความจำเป็นและให้ความสำคัญในการร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ โรงเรียนร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชนในโอกาสอันสำคัญต่าง โรงเรียนร่วมกับหน่วยงานอื่นในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนข้อที่มีระดับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นตามหลักสังคหวัตถุ 4 ต่ำที่สุด คือ โรงเรียนมีการส่งเสริมการสร้างสัมพันธ์ที่ดีของบุคลากรในโรงเรียนกับผู้ปกครองและบุคลากรของหน่วยงานอื่น ๆ

ผลการวิเคราะห์แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยบูรณาการจากการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้บริหาร 5 คน ในแต่ละด้านพบว่า

1. ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน อันดับแรก โรงเรียนมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อชี้แจงนโยบาย ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลต่าง ๆ พบปะพูดคุยด้วยความสุภาพ อ่อนโยนและเป็นกันเองตามหัวข้อธรรมในหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำอ่อนหวานและจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ จากนั้นโรงเรียนควรมีการจัดประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของนักเรียนและโรงเรียน ควรจัดให้มีการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อทำความรู้จักกับผู้ปกครอง บุคคลในชุมชน และเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนตามหลักสังคหวัตถุธรรม คือ สมานัตตตา ความเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย เป็นกันเองกับผู้ปกครองและชุมชน การวางตัวที่ดีต่อกัน และควรมีการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ชุมชน โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยผ่านเสียงตามสาย หรือสื่อต่าง ๆ ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะ น่าสนใจ มีการติดต่อสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และศิษย์เก่าอย่างสม่ำเสมอ

2. ด้านการให้บริการชุมชน อันดับแรก โรงเรียนควรให้บริการแก่ชุมชนและผู้มาติดต่อด้วยความเสมอภาคเท่าเทียม โดยไม่แบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติและควรให้การต้อนรับข้อซักถาม ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวกแก่บุคคล หน่วยงานอื่น ๆ ที่มาติดต่อ ด้วยความสุภาพเป็นกัลยาณมิตร ตามหลักสังคหวัตถุธรรม คือ สมานัตตตา ความเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย เป็นกันเองกับผู้ปกครองและชุมชน การวางตัวที่ดีต่อกัน ควรมีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และจัดอบรมให้ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ตามที่ชุมชนต้องการ ให้บริการและอำนวยความสะดวกในการใช้อาคารสถานที่ หอประชุม สนามกีฬาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โรงเรียนจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและคนในชุมชนเข้ามาศึกษาหาความรู้ในห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ และใช้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนตามหลักสังคหวัตถุธรรมคือ ทาน การแบ่งปันผลประโยชน์แก่คนในชุมชน ให้บริการวิชาการแก่ชุมชน ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว และอติถจริยา การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามัคคีกัน

3. ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชน อันดับแรกโรงเรียนควรมีการจัดทำแผนงานหรือกิจกรรมที่จะจัดร่วมกับชุมชน บุคลากรของโรงเรียนได้เข้าร่วมเป็นกรรมการตัดสินกิจกรรมการแข่งขันต่าง ๆ ของชุมชน ควรให้ความสำคัญและเสียสละเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมของ

ชุมชน บุคลากรในโรงเรียนไปร่วมงานประเพณีและงานสังคมในชุมชนอยู่เสมอ มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างโรงเรียนกับผู้นำชุมชนในเรื่องกิจการของชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน เช่น แห่เทียนพรรษา เข้าพรรษา ออกพรรษา และลอยกระทง เป็นต้น จากนั้น โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน เช่น การให้นักเรียนร่วมพัฒนาทำความสะอาดในบริเวณเขตชุมชน และสำรวจความต้องการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของบุคลากรฝ่ายต่างๆ ในชุมชน ตามหลักสังคหัตถุธรรม คือ สมานัตตตา ความเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ วางตัวที่ต่ออย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ

4. ด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน อันดับแรก ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รองลงมาคือทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก และวันแม่ เป็นต้น เปิดโอกาสให้ชุมชนได้สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการแก่นักเรียน เช่น บริการสุขภาพอนามัย และการบริการแนะแนว เป็นต้น ตามหลักสังคหัตถุธรรม คือ อตถจริยา การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน การได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนด้านวิชาการ เช่น เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นต้น การได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การขนส่ง และแรงงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนในด้านทุนทรัพย์ เช่น ทุนการศึกษา การบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนการศึกษา เป็นต้น และโรงเรียนจัดให้มีการยกย่องแก่ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ และทาน คือ การบริการวิชาการ การให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

5. ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น อันดับแรก คือ การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนด้วยดีเสมอ บุคลากรในโรงเรียนควรสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในการติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือกับคนในชุมชน โรงเรียนมีการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ในการส่งเสริมกิจกรรมงานบุญประเพณีของชุมชน หน่วยงานและสถาบันต่างๆ เห็นความจำเป็นและให้ความสำคัญในการร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน โรงเรียนควรร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชนในโอกาสวันสำคัญต่างและร่วมกับหน่วยงานอื่นในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนมีการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของบุคลากรในโรงเรียนกับผู้ปกครองและบุคลากรของหน่วยงานอื่น ๆ ตามหลักสังคหัตถุธรรม

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นที่สำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลและครูผู้สอนโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งชุมชนนั้นเป็นส่วนสำคัญในการบริหารและการจัดการโรงเรียน ทั้งในด้านทรัพยากรและด้านบุคลากร ล้วนแต่เป็นส่วนสำคัญในการให้ความร่วมมือของโรงเรียนและชุมชนให้พัฒนาไปพร้อมกันและจำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อริญา พึ่งป่า (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหลายสัญชาติของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร” ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า 1) ระดับการบริหารจัดการสถานศึกษาด้าน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหลายสัญชาติของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยคือ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การติดต่อสื่อสาร การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามลำดับ 2) การเปรียบเทียบการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหลายสัญชาติของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ในภาพรวมพบว่า บุคลากรภายในโรงเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างจากบุคลากรนอกโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ด้านการประชาสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ โรงเรียนมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อชี้แจงนโยบาย ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลต่าง ๆ พบปะพูดคุยด้วยความสุภาพอ่อนโยนและเป็นกันเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลเล็งเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ของ

โรงเรียนไปสู่ชุมชน โดยใช้หลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมนัตตตา มาใช้ในการประชาสัมพันธ์ กล่าวคือ มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ผ่านช่องทางต่าง ๆ ด้วยการใช้ถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน น่าสนใจ ไม่ใช้คำหยาบก้าวร้าว เหมาะกับกาลเทศะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร ขอบท่าดี (2534) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่าคณะกรรมการศึกษาส่วนใหญ่มีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียนและมีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครองนักเรียน เป็นผู้ประสานงานและแสวงหาความช่วยเหลือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ ให้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน หรือพัฒนาโรงเรียน อีกทั้งยังเป็นผู้ให้ข้อมูลและการให้บริการของโรงเรียนแก่หน่วยงานอื่น คือ วัด สถานือนามัย สภาตำบล ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการศึกษา พบว่ากรรมการศึกษามีปัญหาการประกอบอาชีพส่วนตัวไม่มีเวลาให้คำปรึกษาแนะนำเสนอแนะประสานงาน แสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และไม่ทราบว่าหน้าที่ประชาสัมพันธ์โรงเรียน ส่วนเรื่องประชาชนไม่กล้าบอกกิจกรรมและมีความยากจน ไม่อาจช่วยเหลือได้

3. ด้านการให้บริการชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ โรงเรียนให้บริการแก่ชุมชนและผู้มาติดต่อด้วยความเสมอภาคเท่าเทียม โดยไม่แบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล เล็งเห็นความสำคัญของชุมชน และจัดให้มีการบริการในด้านต่างๆ เช่น การบริการวิชาการแก่ชุมชน เพื่อการบริการด้านอาคารสถานที่ เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามาใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การให้บริการห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ เป็นการแบ่งปันประโยชน์แก่บุคคลอื่น ตามหัวข้อ ทาน และ อตถจริยา การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในหลักสังคหวัตถุธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรัช มั่นตะสูตร (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและ ชุมชนของโรงเรียนวัดดงป่าคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน วัดดงป่าคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ในทัศนะครู รวมทั้งทุกด้าน สภาพปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ

ชุมชนทุกด้านอยู่ในระดับน้อย โดยมีการให้บริการชุมชน ด้านต่าง ๆ มีปัญหาน้อยสุด รองลงมา คืองานประชาสัมพันธ์ 2. สภาพปัญหาของการสร้างความสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนวัดดงป่าคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ในทัศนะของผู้ปกครอง นักเรียนรวมทุกด้าน โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับน้อย โดยมีการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น มีปัญหาน้อยสุด รองลงมาคือการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน 3. การพัฒนางานความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน วัดดงป่าคำกับชุมชนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ผู้วิจัยได้จัดทำร่าง แนวทาง การพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาในรูปคณะกรรมการ การจัดกิจกรรมด้านการศึกษาในโรงเรียน การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรในสถานศึกษาและชุมชน ให้ความสำคัญ ในการจัดการศึกษาร่วมกันทุกเดือน การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชน อย่างสม่ำเสมอ และให้ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาและ ประเมินผล การจัดการศึกษา

4. ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ โรงเรียนมีการจัดทำแผนงานหรือกิจกรรมที่จะจัดร่วมกับชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลได้ ให้ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และมีการส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียน สละเวลาเข้าร่วมกิจกรรม งานบุญประเพณีต่างๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และมีการวางแผนงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดร่วมกับชุมชน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมจิตอาสา พัฒนาชุมชน เช่น ให้บุคลากรครูและนักเรียนร่วมกันทำกิจกรรม ร่วมกันพัฒนาทำความสะอาดในบริเวณชุมชนและมีการสำรวจความต้องการของชุมชนในการจัดกิจกรรม งานบุญ และประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน ตามหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ ได้แก่ การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อผลประโยชน์แก่บุคคลอื่น ช่วยปลูกฝังให้ผู้อื่นไม่เห็นแก่ตัว ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเสมอต้นเสมอปลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กอบเกียรติ เจริญพานิช (2540) ได้วิจัยเรื่อง “กิจกรรมของโรงเรียนที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา ในเมืองและในชนบทจังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนประถมศึกษาได้มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นไปตาม

นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด 2) คุณลักษณะของกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ สร้างความสนุกประทับใจก่อนประโยชน์แก่คนในชุมชนและนักเรียน สร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้ร่วมกิจกรรม เผยแพร่ข่าวสารนโยบายของโรงเรียน 3) การเตรียมกิจกรรมมี 3 แบบ คือ โรงเรียนเตรียมกิจกรรมฝ่ายเดียว คือ กิจกรรมประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้บริการชุมชน กิจกรรมของโรงเรียนที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วม ชุมชนจัดเตรียมการฝ่ายเดียว ได้แก่ กิจกรรมการจัดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนโรงเรียนและชุมชนร่วมจัดเตรียมการ ได้แก่ กิจกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น 4) การดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่จะดำเนินการซ้ำ ๆ กันทุกปี ระยะเวลาในการปฏิบัติจะใช้เวลาเสร็จสิ้นเพียง 1 วัน 5) ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการนิเทศและประเมินผลกิจกรรมโดยวิธีการสังเกต 6) ปัญหาในการดำเนินกิจกรรม ผู้บริหารและครูมีภาระงานมาก น้ำท่วมอาคารสถานที่เวลาการจัดกิจกรรม กระทบเวลาเรียนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขาดบ้านพักครู คนในชนบทอพยพแรงงานสู่เมืองหลวง จึงไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

5. ด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ในการบริหารงานโรงเรียนในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนได้มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน เช่น ให้ผู้นำชุมชนมาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ให้ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันแม่ วันเด็ก เป็นต้น หรือการช่วยเหลือทางด้านทุนทรัพย์ ทุนการศึกษาของนักเรียน การบริจาคเงินเพื่อช่วยสนับสนุนการศึกษา การช่วยเหลือในด้านการขนส่ง แรงงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพ การบริการการแนะแนวแก่นักเรียน เป็นต้น ตามหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการคือ ทาน ได้แก่การเสียสละเวลา มาช่วยกิจการงานโรงเรียน อุตถจริยา การให้ความช่วยเหลือ การเอื้อประโยชน์แก่โรงเรียน สมานัตตตา ความเสมอต้นเสมอปลาย ช่วยเหลือกิจการของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา” ในเขตปริมณฑล

กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากที่สุด คือ กลุ่มกรรมการศึกษา โดยชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคทรัพย์และวัสดุสิ่งของมากที่สุด สำหรับวิธีการที่เข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้น เมื่อโรงเรียนมีกิจกรรมสำคัญและร้องขอความร่วมมือแล้ว ชุมชนจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี สำหรับปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนนั้นก็ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ เศรษฐกิจการเมืองสังคมวัฒนธรรมและเทคโนโลยีปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ลักษณะและองค์ประกอบของชุมชนและคุณลักษณะของบุคคลในชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผลงานและวิธีปฏิบัติงานและปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนด้านอื่น ๆ

6. ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน ด้วยดีเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ส่งเสริมให้บุคลากรของโรงเรียนสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและบุคลากรของหน่วยงานอื่น บุคลากรในโรงเรียนมีการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในการติดต่อสื่อสารประสานขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นหรือคนในชุมชน ด้วยวาจาที่สุภาพและเป็นกันเอง เหมาะกับกาลเทศะ เสมอต้นเสมอปลาย ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อส่งเสริมกิจกรรม งานบุญประเพณีต่างๆ ของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รณกร ไช่นาค (2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกรายด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและภาคีเครือข่ายด้านการให้บริการชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน และด้านการประเมินผลการดำเนินงานชุมชนและภาคีเครือข่าย 2) ศึกษาหลักการและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหลักพุทธบริหาร

ที่ส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยรวมอยู่ในระดับมากระวังลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และภาคีเครือข่ายด้านการให้บริการชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน และ ด้านการประเมินผลการดำเนินงานชุมชนและภาคีเครือข่าย 3) แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและภาคีเครือข่าย คือ โรงเรียนมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อชี้แจงนโยบายและการดำเนินงานของโรงเรียนคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมกับโรงเรียนเพื่อวางแผน และพัฒนาการจัดการศึกษาและมีการประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับนโยบายการดำเนินงานจัดการศึกษาของโรงเรียนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาโดยยึดถืออุดมคติอันเดียวกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การบริหารงานโรงเรียนในด้านการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนถือเป็นเรื่องที่สำคัญมากด้านหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับภาระงานของโรงเรียนในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ การให้ความช่วยเหลือทางด้านบุคลากร วัสดุ รวมไปถึงทุนทรัพย์ ซึ่งจำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

จากการศึกษาเรื่องการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 เป็นการศึกษาโดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อการสร้างสัมพันธ์กับชุมชน โดยสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการประชาสัมพันธ์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อชี้แจงนโยบาย ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลต่าง ๆ พบปะพูดคุยด้วยความสุภาพอ่อนโยนและเป็นกันเอง 2) ด้านการให้บริการชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนให้บริการแก่ชุมชนและผู้มาติดต่อด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมโดยไม่แบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ 3) ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนมีการจัดทำแผนงานหรือกิจกรรมที่จะจัดร่วมกับชุมชน 4) ด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

เช่น เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 5) ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับหน่วยงานอื่นตามหลักสังคหวัตถุ 4 การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนด้วยดีเสมอ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบายสำหรับเขตพื้นที่การศึกษา

เขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดนโยบายแนวทางในการพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติสำหรับสถานศึกษา

1) ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน โรงเรียนควรมีการติดต่อสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และศิษย์เก่าอย่างสม่ำเสมอ

2) การให้บริการชุมชนโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและคนในชุมชน เข้ามาศึกษาหาความรู้ในท้องถิ่น และใช้โรงเรียนนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

3) ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชน โรงเรียนควรมีการสำรวจความต้องการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน

4) ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน โรงเรียนควรจัดให้มีการยกย่องแก่ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ

5) ด้านการการสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น โรงเรียนควรมีการส่งเสริมให้มีการติดต่อประสานงานร่วมมือในการจัดกิจกรรมกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในพื้นที่และกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ

2) ควรศึกษาหลักธรรมอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3) ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น สภาพแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียน ความผูกพันของชุมชนต่อโรงเรียน เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- กอบเกียรติ เจริญพานิช. (2540). *กิจกรรมของโรงเรียนที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองและในชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- กมล กำลัหาญ. (2546). *ปัญหาและความต้องการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณีศึกษาโรงเรียนศึกษานารี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี : กรุงเทพฯ.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2540). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ.
- เทวินทร์ ก้องเสนาะ. (2552). *ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา : ชลบุรี.
- บรรเทา กิตติศักดิ์. (ม.ป.ป.). *โรงเรียนชุมชน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธนกกร ไช้เนาค. (2560). *แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พระนครศรีอยุธยา.
- วิรัช มั่นตะสูตร. (2548). *การพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนของโรงเรียนวัดดงป่าคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ : เพชรบูรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2543). *แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2529). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ พรินติ้งกรุ๊ป.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *เอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หลักสูตรผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาข้าราชการครูเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารในสถานศึกษา ปีงบประมาณ 2547*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สุนทร ขอบทำดี. (2534). บทบาทของคณะกรรมการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ.

อริญา พึ่งป่า. (2561). การบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหลายสัญชาติของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี : กรุงเทพฯ.